

Kritik mot en överförmyndarnämnd för brister i tillsynen över ett förvaltarskap

---

Anmälan m.m.

Förvaltarskap var anordnat för AA. Den 8 augusti 1991 förordnade Solna tingsrätt BB som förvaltare för AA. Överförmyndarnämnden i Solna kommun entledigade den 10 september 2003 BB från uppdraget som förvaltare för AA och förordnade en annan person i hans ställe.

CC, som är bror till AA, klagade på överförmyndarnämndens tillsyn över förvaltarskapet under perioden 1994 till 2003. CC anförde bl.a. att överförmyndarnämnden utan anmärkning godkände årsräkningar med orimligt höga levnadsomkostnader, att nämnden godtagit att det bland tillgångarna redovisats klientmedel uppgående till stora belopp och att nämnden inte reagerat när årsräkningar inte gavs in i tid. CC anförde vidare att det vid en efterföljande revision visat sig att det för åren 2000 till 2002 saknades underlag för ca 2 300 000 kr och att överförmyndarnämndens bristande tillsyn hade givit förvaltaren möjlighet att förskingra stora summor för AA.

Utredning

Överförmyndarnämndens akt avseende AA samt gällande delegation vid nämnden begärdes in och granskades. Av nämndens akt framgick bl.a. följande.

En bank var BB behjälplig med upprättandet av årsräkningar. I samråd med banken ansökte BB, i vart fall såvitt avser årsräkningarna för åren 1999 till 2002, om och beviljades anstånd med ingivandet till den 15 maj.

För år 1993 redovisade BB levnadskostnader för AA om knappt 130 000 kr. Levnadskostnaderna för åren 1994 till 1998 redovisades till mellan ca 290 000 och 390 000 kr.

Årsräkningen för år 1999 inkom till överförmyndarnämnden den 3 maj 2000. I årsräkningen upptogs bl.a. utgiftsposten "levnadskostnader" om 421 967 kr. Redovisade tillgångar vid årets slut uppgick till närmare 9 000 000 kr. Nämnden begärde från BB in verifikationer avseende pension och ränte-/saldobesked samt

kontoutdrag från bank. Årsräkningen godkändes utan anmärkning den 22 november 2000.

Den 25 augusti 2000 inkom BB till överförmyndarnämnden med en skrivelse i vilken han redogjorde för vissa problem avseende AA:s boende. I skrivelsen uppgav BB att han för att lösa problemen avsåg att köpa en bostadsrättslägenhet för AA:s räkning och att frigöra erforderligt kapital genom att sälja en henne tillhörig fastighet. I ett beslut den 28 augusti 2000 lämnade överförmyndarnämnden, genom en tjänsteman vid nämndens kansli, ”Tillstånd att försälja tomt och inköpa bostadsrätt”.

Den 14 maj 2001 anmodade överförmyndarnämnden BB att senast den 5 juni 2001 inkomma med årsräkning för år 2000. Den 7 juni 2001 meddelade BB överförmyndarnämnden bl.a. att han först då från banken hade fått ”korr” till årsräkningen och att han snarast skulle sända in räkningen. I en skrivelse till BB den 16 maj 2002 påpekade överförmyndarnämnden att den aktuella årsräkningen inte hade inkommit. Den 8 juli 2002 påminde överförmyndarnämnden BB om detta. Årsräkningen för år 2000 inkom den 22 juli 2002. I årsräkningen upptogs bl.a. utgiftsposten ”levnadskostnader” om 867 439 kr. Redovisade tillgångar vid årets slut uppgick till drygt 10 000 000 kr. Bland tillgångarna ingick posten E. Consulting AB, klientmedel om 2 269 626 kr. Årsräkningen godkändes utan anmärkning den 26 juli 2002.

Årsräkningen för år 2001 inkom till överförmyndarnämnden den 17 maj 2002. För detta år redovisades levnadskostnader om 642 559 kr. Kostnaderna uppgavs avse ”bl.a. nya möbler, tvättmaskin, duschkabin, husgeråd, vårdkostnader, daginackordering, resor, utflykter”. Redovisade tillgångar vid årets slut uppgick till knappt 9 000 000 kr. Av tillgångarna avsåg 543 550 kr posten E. Consulting AB, klientmedel. Årsräkningen godkändes utan anmärkning den 26 juli 2002.

Överförmyndarnämndens granskningsbeslut beträffande årsräkningarna för åren 1999, 2000 och 2001 fattades av en tjänsteman vid nämndens kansli.

Årsräkningen för år 2002 inkom till överförmyndarnämnden den 22 juli 2003. Redovisade levnadskostnader uppgick till 539 711 kr och tillgångarna vid årets slut uppgick till drygt 6 000 000 kr.

Granskningen av årsräkningen för år 2002 behandlades vid överförmyndarnämndens sammanträde den 20 januari 2004. I nämndens protokoll antecknades bl.a. att BB, trots upprepade förelägganden, inte styrkt uppgifterna i årsräkningen med underlag som visade att AA haft de kostnader som uppgetts, att en utredning som företagits med ledning av kontoutdrag visat betydande avvikelser i förhållande till uppgifterna i redovisningen, att AA:s tillgångar vid utgången av år 2002 borde ha uppgått till betydligt högre belopp än vad BB uppgett, att BB entledigats från uppdraget som förvaltare, att polisanmälan gjorts med anledning av de oegentligheter som syntes ha förelegat i de senare årens förvaltning och att en särskild genomgång av årsräkningarna för åren 2000 och 2001 företagits som gett

vid handen betydande avvikelser i förhållande till de uppgifter BB lämnat. Vid sammanträdet beslutade överförmyndarnämnden att granska årsräkningen för 2002 med anmärkning och att överlämna räkningen, jämte räkningarna för åren 2000 och 2001, till åklagaren som komplettering till polisanmälan.

Efter en granskning av överförmyndarnämndens akt och delegationsordning anmodades nämnden att yttra sig över anmälan. Av yttrandet skulle även framgå överförmyndarnämndens synpunkter på om gällande delegationsordning hade iakttagits i det aktuella tillsynsärendet och vad överförmyndarnämnden i allmänhet vidtar för åtgärder för att följa upp att denna efterlevs.

Överförmyndarnämnden överlämnade som sitt remissvar en tjänsteskrivelse upprättad den 17 juni 2005 av kanslichefen DD, Stadsledningsförvaltningen i Solna.

Av överförmyndarnämndens yttrande framgick bl.a. följande.

Sedan en anhörig till AA slagit larm om att förvaltningen inte skett helt korrekt, inleddes år 2003 en särskild granskning av förvaltarskapsärendet. Granskningen ledde bl.a. fram till en polisanmälan mot förvaltaren BB och att denne byttes ut. Överförmyndarnämnden begärde också in underlag från BB för att kunna granska de aktuella årsräkningarna fullt ut. Då efterfrågat underlag och sluträkning från BB inte inkom, utfärdades ett vitesföreläggande.

Med anledning av JO:s remiss och vad som framkom vid den särskilda granskningen föranstaltade överförmyndarnämndens ordförande, i samråd med stadsledningsförvaltningen, även om en oberoende granskning av handläggningen under år 1999 och framåt. Den senare granskningen utfördes av Komrev inom Öhrlings Pricewaterhouse Coopers (i fortsättningen Komrev) som redovisade arbetet i en rapport.

I Komrevs granskningsrapport konstaterades att överförmyndarnämndens registrering av allmänna handlingar inte uppfyllde sekretesslagens bestämmelser. Beträffande delegationsordningen konstaterades i rapporten bl.a. att den var allmänt hållen och mycket långtgående, även med beaktande av vissa begränsningar som genomfördes den 1 januari 2004. Vad gällde iakttagelser rörande överförmyndarnämndens granskning av den aktuella förvaltningen hänvisades till en bilaga som fogades till rapporten.

I en sammanvägd bedömning konstaterades därefter i rapporten följande.

”Handläggningen inom ÖFN (*överförmyndarnämnden; JO:s anmärkning*) uppvisar stora brister. Det är vår bedömning att bristerna huvudsakligen består av bristande rutiner och planering av verksamheten. Dessa frågor måste anses utgöra en grundläggande uppgift för nämnden i utövandet av tillsyn över förmyndare, gode män och förvaltares förvaltning av enskildas egendom. Nämndens bristande

planering och anpassning till de krav som ställs på verksamheten och berörda tjänstemän ger utrymme för misstag samt ifrågasättande av nämnden och enskilda tjänstemän i myndighetsutövandet. I den mån åtgärder vidtagits har dessa varit som följd av inträffade händelser snarare än en på riskanalys baserad åtgärd. Det föreligger risk att nämnden, vid en prövning, inte med stöd av dokumentation kan verifiera att ärenden handlagts på korrekt sätt.”

Överförmyndarnämnden konstaterade, mot bakgrund av innehållet i rapporten, att det fanns stora brister i handläggningen hos nämnden. Genom att delegationsordningen var alltför generell och långtgående hade för stort ansvar lagts på enskilda tjänstemän att hantera och bedöma komplexa enskilda ekonomiska förhållanden. I de fall brister funnits vid handläggningen eller vid delegationsbeslut, hade nämnden inte haft tillräcklig kontroll och uppsikt.

Som en kommentar till CC:s anmälan i övrigt hänvisade överförmyndarnämnden till två bilagor till Komrevs rapport. Bilagorna angavs utgöra dels en ”kronologisk sammanfattning över samtliga aktiviteter i ärendet mellan 1999-02-18 och 2005-04-01”, dels ”Noteringar ... avseende åren 1999–2005 skildrar när nämnden vidtagit vilka handlingar etc.”. Vidare hänvisade nämnden till ett underlag upprättat den 10 september 2003 inför nämndens beslut att entlediga BB från uppdraget som förvaltare för AA. I detta underlag konstaterades bl.a. att den genomgång av de gångna årens årsräkningar som inleddes i juni 2003, sedan anhörig till AA framfört klagomål mot förvaltningen, visat att anmärkningsvärt höga levnadskostnader redovisats för AA och att underlag för kostnaderna tydligen aldrig kontrollerats då de inte avprickats i årsräkningarna.

Trots redovisade brister konstaterade överförmyndarnämnden att det genom byte av förvaltare, årsräkning med anmärkning, anmodan att inkomma med handlingar etc. vidtagits en rad åtgärder i det enskilda ärendet.

Under rubriken Förslag till åtgärder anförde överförmyndarnämnden slutligen bl.a. följande. De föreliggande bristerna är allvarliga och föranleder en rad omedelbara åtgärder för att stärka överförmyndarnämndens kontroll och tillsynsmöjligheter. Överförmyndarnämnden kommer därför att besluta om en ny delegationsordning. I avvaktan på det beslutet dras gällande tjänstemannadelegation in med omedelbar verkan. En särskild granskning av övriga förvaltarskapsärenden bör genomföras. Överförmyndarnämnden avser vidare initiera en fullständig riskanalys av verksamheten och utarbeta riktlinjer för vissa delar av verksamheten. Den juridiska kompetensen hos överförmyndarnämnden bör förstärkas ytterligare. Under förutsättning att erforderliga beslut fattas har överförmyndarnämnden för avsikt att inleda arbetet med att rekrytera en person med juridisk kompetens, vilket kommer att innebära en förstärkning av överförmyndarnämndens verksamhet.

Sedan jag mottagit remissvaret fann jag anledning att begära ett förnyat yttrande från överförmyndarnämnden. I remissen anmodades överförmyndarnämnden åter att yttra sig över de påståenden CC gjort i sin anmälan. I remissen angavs vidare att yttrandet skulle innehålla en redogörelse för vilka konkreta åtgärder överförmyndarnämnden vidtagit vid granskningen av den dåvarande förvaltarens redovisning av förvaltningen samt för överförmyndarnämndens syn på hur nämndens granskning förhöll sig till de bestämmelser som gäller för överförmyndares tillsynsverksamhet. Slutligen påpekades att det av yttrandet också, som redan tidigare begärts, skulle framgå överförmyndarnämndens synpunkter på om gällande delegationsordning hade iakttagits i det aktuella tillsynsärendet och vad överförmyndarnämnden i allmänhet vidtar för åtgärder för att följa upp att delegationsordningen efterlevs.

Överförmyndarnämnden överlämnade som sitt remissvar ett kompletterande yttrande upprättat den 24 oktober 2005 av kanslichefen DD, med bl.a. följande innehåll.

1. JO ber nämnden kommentera AA:s levnadskostnader för åren 1999–2001, som enligt förvaltarens redovisning uppgått till 2 171 023 kr eller 60 306 kr per månad utan att överförmyndaren reagerade.

Årsräkningarna för de gällande åren var kraftigt försenade i tiden. Årsräkningen för 1999 godkändes först i november 2000 och de för 2000 respektive 2001 godkändes först i juli 2002. Då dessa årsräkningar var så kraftigt förskjutna i tiden har även nämndens bedömningar och åtgärder blivit på motsvarande sätt försenade. De konkreta åtgärder som överförmyndarnämnden vidtog i samband med den särskilda granskningen (se tidigare yttrande) blev därmed också förskjutna i tiden. I bilaga till tidigare yttrande finns redovisat vilka kompletterande uppgifter nämnden infordrade samt när påminnelser om dessa gått ut.

Granskning av de aktuella årsräkningarna har skett på delegation och sedan anmälts till överförmyndarnämnden. Trots ovan redovisade åtgärder kan ändå konstateras att nämnden i sin tillsyn/granskning inte utrett de påtalade bristerna avseende de höga levnadskostnaderna.

2. JO ber nämnden kommentera att överförmyndarnämnden utan anmärkning accepterade att förvaltaren på årsredovisningar som tillgång angivit ”klientmedel” som per den 31 december 2000 uppgick till 2 269 626 kr.

Förvaltarens ”klientmedelskonto” är självfallet en kontantkassa som denne haft tillgång till. ”Klientmedelskonton” förekommer inte i ställföreträderskapen. Medlen härrör huvudsakligen från likvid för huvudmannens fastighet som försåldes år 2000. Avsikten var naturligtvis att dessa pengar skulle sättas in på huvudmannen tillhörigt spärrat konto.

— — —

4. JO ber överförmyndarnämnden yttra sig över om gällande delegationsordning har iakttagits i det aktuella tillsynsärendet.

Som komplement till vad överförmyndarnämnden redan anfört beträffande delegation får nämnden lämna följande synpunkter.

Dåvarande handläggaren/sekreteraren vid överförmyndarkansliet hade, enligt nämndens delegationsordning, rätt att granska årsräkningar. Den av nämnden utgivna delegationen var vid den aktuella tiden inte begränsad till storlek på tillgångar eller svårighetsgrad i övrigt. Således hade nämnda handläggare rätt att granska de ifrågakommande årsräkningarna, vilket betyder att gällande delegationsordning har iakttagits i detta hänseende. I dag skall årsräkningar med

tillgångar eller inkomster överstigande 1 mnkr behandlas av nämnden liksom årsräkningar och sluträkningar av mer komplicerad natur. Som nämnts i tidigare yttrande har överförmyndarnämnden tidigare beslutat om revidering av sin delegationsordning. Denna reviderade delegationsordning har fastställts i sammanträde den 24 oktober 2005, § 61. Syftet med detta är att stärka nämndens tillsyn av den verksamhet för vilken nämnden ansvarar.

5. Avslutningsvis frågar JO vad överförmyndarnämnden i allmänhet vidtar för åtgärder för att följa upp att delegationsordningen efterlevs.

Till skillnad från delegationsbeslut i andra kommunala nämnder anger föräldrabalken att beslut tagna på delegation inte behöver anmälas till överförmyndarnämnden. Eftersom denna regel dock rimmar dåligt med kravet på överförmyndarnämndens tillsyn och uppföljning, har sedan lång tid delegerade beslut, såsom verkställda granskningar av årsräkningar, anmälts till nämnden. Också ifrågavarande beslut har anmälts till överförmyndarnämnden.

Nämndens kan att vid de inspektioner som länsstyrelsen med jämna mellanrum utför av överförmyndarverksamheten, har länsstyrelsen tagit del av nämndens delegationsordning men inte haft några synpunkter på densamma. Verkligheten tycks dock visa på behovet av ovan nämnda revidering.

En gång om året fastställer överförmyndarnämnden sin verksamhetsberättelse. Detta ärende ger nämnden tillfälle att få insyn i omfattningen och omsättningen på alla ärenden som pågår i verksamheten. Där framkommer antal ärenden av olika slag, antal påbörjade och avslutade ärenden etc., något som gett nämnden en insikt i vilken verksamhet som handlagts under året och därmed vilka viktiga delegationsbeslut som fattats.

Därutöver vill nämnden återigen peka på det åtgärds paket som finns redovisat i nämndens första yttrande. Dessa åtgärder genomförs nu enligt fastställd planering.

Sammanfattande bedömning

Överförmyndarnämnden har i sina båda yttranden redovisat de aktiviteter och bedömningar som förevarit i det aktuella ärendet vid tiden för de aktuella granskningarna. Överförmyndarnämnden kan konstatera att nämndens dåvarande rutiner för granskning av årsräkningar och uppföljning av utgiven delegation inte varit helt tillfredsställande. Den tillsyn överförmyndarnämnden utövat i det aktuella ärendet kan därmed inte anses förenlig med de bestämmelser som gäller för överförmyndarnämndens tillsynsplikt.

CC kommenterade remissvaren.

I beslut den 8 november 2006 anförde *JO Nordenfelt* följande.

Bedömning

Inledningsvis vill jag klargöra att förvaltare inte står under JO:s tillsyn. Min granskning omfattar därför endast överförmyndarnämndens handläggning och jag kan inte uttala mig om förvaltarens åtgärder. Jag vill även anmärka att jag inte har granskat handläggningen av tillsyns ärendet ur alla aspekter och att jag valt att begränsa min granskning till nämndens handläggning fr.o.m. år 2000.

Ingivandet av årsräkningen för år 2000

Enligt 14 kap. 15 § föräldrabalken (FB) skall en ställföreträdare före den 1 mars varje år till överförmyndaren ge in en årsräkning innehållande en redogörelse för förvaltningen under föregående år. Enligt 16 kap. 13 § FB får överförmyndaren, om en ställföreträdare försummar att avge årsräkning i rätt tid, vid vite förelägga

denne att fullgöra sin skyldighet. Innan vitesföreläggande beslutas skall överförmyndaren skriftligen påminna ställföreträdaren om dennes skyldigheter.

I förevarande fall dröjde det drygt 14 månader från det att BB enligt meddelat anståndsbeslut skulle ha givit in årsräkningen för år 2000 till överförmyndarnämnden, till dess att den kom in dit. I direkt anslutning till att anståndstiden löpte ut anmodades BB att inom en kortare tid komma in med räkningen. Sedan BB den 7 juni 2001 meddelat att han snarast skulle fullgöra sin skyldighet vidtog överförmyndarnämnden, såvitt framgår av utredningen, inte några åtgärder i detta avseende på nästan ett helt år. De åtgärder nämnden därefter vidtog var att vid två tillfällen påminna BB om årsräkningen. Enligt min mening borde överförmyndarnämnden redan i juni 2001, när varken utlovad årsräkning eller ny anståndsbegäran kom in, ha agerat genom att vid vite förelägga BB att avge räkningen. Jag är synnerligen kritisk till överförmyndarnämndens sätt att hantera BB:s underlåtenhet att i detta avseende fullgöra sin skyldighet.

Granskningen av årsräkningar i övrigt

Ett viktigt inslag i den tillsyn över ställföreträdarens verksamhet som överförmyndaren enligt 16 kap. 1 § FB har, är att genom granskning av årsräkningar kontrollera att den enskildes medel använts och placerats i enlighet med gällande regler.

Bestämmelser om hur förvaltningen skall skötas finns bl.a. i 12 kap 4 § och 14 kap. 7 och 8 §§ FB. Enligt bestämmelserna skall den enskildes medel i skäligen omfattning användas för hans eller hennes uppehälle, utbildning och nytta i övrigt. De medel som inte används för sådana ändamål skall placeras så att tillräcklig trygghet finns för deras bestånd och så att de ger skäligen avkastning. Pengar som inte placeras på visst närmare angivet sätt och inte heller omedelbart behöver användas, skall göras räntebärande genom att sättas in hos bank eller kreditmarknadsföretag. Pengarna får sedan, med vissa undantag, endast tas ut med överförmyndarens samtycke.

Vid sin redovisning av den förvaltade egendomen skall ställföreträdaren i årsräkningen enligt 14 kap. 15 § FB ange den enskildes tillgångar och skulder vid början och slutet av den tid som räkningen avser. Årsräkningen skall också innehålla en sammanställning av inkomster och utgifter under samma tid. Av årsräkningen skall särskilt framgå hur mycket som har använts för den enskildes uppehälle eller nytta i övrigt.

I ett tidigare ärende hos JO (dnr 3874-2005) uttalade jag, vad gäller innehållet i överförmyndarens granskning av årsräkningar, i ett inspektionsprotokoll den 3–5 oktober 2005 bl.a. följande. Vid granskningen skall en bedömning göras av om redovisade poster är rimliga och om upptagna utgifter verkligen avser den enskilde. För att möjliggöra en sådan bedömning måste utredas vad ospecificerade poster innehåller. Redovisade utgifter skall granskas mot de verifikationer som bifogats och mot de eventuella uttagstillstånd som lämnats. Saknas underlag beträffande en

post av större omfattning eller som av annan anledning är tveksam, måste övervägas om underlag eller förklaring skall begäras in. Vidare skall överförmyndaren vid granskningen förvissa sig om att de bankmedel som skall vara spärrade också är det.

Av utredningen framgår att överförmyndarnämnden utan anmärkning godkände årsräkningar för åren 1999 och 2000 i vilka redovisades ospecificerade "levnadskostnader" för AA om 421 967 respektive 867 439 kr och årsräkning för år 2001 med redovisade "levnadskostnader" om 642 559 kr. I den senare räkningen angavs att posten avsåg "bl.a. nya möbler, tvättmaskin, duschkabin, husgeråd, vårdkostnader, daginackordering, resor, utflykter". Överförmyndarnämndens remissvar kan inte uppfattas på något annat sätt än att dessa poster varken kontrollerades mot verifikationer eller föranledde någon som helst förfrågan från nämndens sida i samband med den ordinarie granskningen. Remissvaren ger inte något besked om de redovisade posterna över huvud taget var föremål för några överväganden innan de godkändes. De redovisade utgifterna för levnadskostnader är ospecificerade och uppseendeväckande stora. Det är enligt min mening uppenbart att överförmyndarnämnden, vid belopp av denna storleksordning, borde ha begärt att utgifterna specificerades och infordrat verifikationer för dessa, innan nämnden tog ställning till om årsräkningarna kunde godkännas eller inte.

Av utredningen framgår vidare att det i årsräkningarna för åren 2000 och 2001 bland tillgångarna per den 31 december upptogs posten E. Consulting AB, klientmedel om 2 269 626 kr respektive 543 550 kr. Av årsräkningarna framgick alltså att BB utan överförmyndarnämndens kontroll kunde disponera över avsevärda belopp. Som framgår av ovan redovisade bestämmelser borde pengarna ha satts in hos bank eller kreditmarknadsföretag och därigenom försetts med överförmyndarspär. Vid den ordinarie granskningen av årsräkningarna borde överförmyndarnämnden därför ha reagerat genom att omgående påfordra att medlen sattes in hos bank eller kreditmarknadsbolag.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att det förekommit mycket allvarliga brister i överförmyndarnämndens granskning av årsräkningarna för de aktuella åren. Överförmyndarnämnden förtjänar synnerligen allvarlig kritik för sin bristande tillsyn över förvaltarskapet i de nu aktuella delarna.

Överlåtelse av fast egendom och förvärv av bostadsrätt

Av 14 kap. 11 § FB framgår att en ställföreträdare får överlåta huvudmannens fasta egendom endast med överförmyndarens samtycke. Samtycke får lämnas endast om överlåtelserna är lämpliga med hänsyn till egendomens natur samt den enskildes behov och samlade tillgångar. Enligt samma paragraf krävs också överförmyndarens samtycke för förvärv av en bostadsrättslägenhet. Sådant samtycke skall lämnas om inte förvärvet kan anses olämpligt med hänsyn till egendomens natur eller andra omständigheter.

JO har i ett antal tidigare ärenden uttalat följande rörande underlaget för överförmyndarens beslut i en fråga om tillstånd till överlåtelse av fast egendom. I allmänhet bör finnas bl.a. utredning om fastighetens värde i form av ett värderingsutlåtande utfärdat av en sakkunnig och opartisk person. Villkoren för försäljningen bör anges så fullständigt som möjligt, helst genom att färdigt köpekontrakt eller förslag till sådant inges till överförmyndaren. Överförmyndaren skall ha ett sådant beslutsunderlag att han eller hon kan se till att priset inte understiger fastighetens värde och att villkoren för betalning och i övrigt för försäljningen är till huvudmannens fördel (se bl.a. JO 2002/03 s. 403). Enligt min mening bör i huvudsak motsvarande principer tillämpas i fråga om tillstånd till förvärv av bostadsrätt.

I 16 kap. 9 § FB anges att överförmyndaren, före ett ställningstagande till om samtycke skall lämnas till en förvaltningsåtgärd av större vikt, skall bereda huvudmannen och dennes närmaste släktingar tillfälle att yttra sig om det kan ske utan avsevärd tidsförlust. Till ”förvaltningsåtgärd av större vikt” hör bl.a. överlåtelse av fast egendom och förvärv av bostadsrätt.

I förevarande fall beslutade en sekreterare vid överförmyndarnämndens kansli om tillstånd till överlåtelse av fast egendom och förvärv av bostadsrätt. Enligt den delegationsordning som gällde vid den aktuella tidpunkten överläts emellertid inte beslutanderätt enligt 14 kap. 11 § FB till tjänsteman. Sekreteraren var således inte behörig att besluta i tillståndsfrågan. Det meddelade tillståndsbeslutet innehåller inte några som helst villkor för den tilltänkta överlåtelsen respektive förvärvet. Vidare saknade överförmyndarnämnden, såvitt framgår av utredningen, nödvändigt beslutsunderlag i fråga om priser och övriga villkor för att vid sin bedömning kunna ta hänsyn till huvudmannens intressen. Av utredningen framgår inte heller om överförmyndarnämnden hört huvudmannen eller hennes närmaste släktingar inför tillståndsfrågans prövning eller på vilka grunder nämnden avstått från att göra det.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att det förekommit flera allvarliga brister i överförmyndarnämndens handläggning såvitt avser tillståndsfrågan. Jag är synnerligen kritisk till nämndens handläggning också i denna del. Eftersom JO inte brukar uttala sig om myndigheternas ställningstaganden i de sakfrågor som ankommer på dem att avgöra, uttalar jag mig däremot inte i frågan om beslutet att lämna samtycke i tillståndsfrågan är riktigt i sak.

Delegationen i övrigt

Med vissa närmare angivna undantag kan en överförmyndarnämnd med stöd av 19 kap. 14 § FB uppdra åt bl.a. en kommunal tjänsteman, med den kompetens som behövs, att på nämndens vägnar avgöra ärenden.

Av utredningen framgår att överförmyndarnämndens arbete är organiserat så att nämnden har ett eget kansli där tjänstemän med stöd av delegation sköter det löpande arbetet. Den beslutanderätt som nämnden överlätit till tjänsteman vid

nämnden avser enligt den i ärendet inhämtade delegationsordningen i och för sig endast sådana grupper av ärenden som enligt den redovisade bestämmelsen får delegeras.

Av den angivna bestämmelsen följer emellertid också att delegationen skall vara anpassad till den enskilde tjänstemannens kompetens. I förarbetena till bestämmelsen anförs i denna del att man bör kunna utgå från att bl.a. överförmyndarnämnderna noga prövar vilka beslut som skall delegeras, att de bedömer vilka kunskaper och vilken erfarenhet som krävs och att de tar ansvar för att den person till vilken beslutsrätt överlämnas uppfyller de krav som måste ställas (prop. 1995/96:47 s. 10). Med detta följer naturligtvis också en skyldighet för överförmyndarnämnden att följa upp att delegationen vid varje tidpunkt också är anpassad till kompetensen hos den tjänsteman som beslutanderätten har överlämnats till. Omständigheterna i detta ärende talar med eftertryck för att överförmyndarnämnden inte insett sitt ansvar härvidlag. Nämnden förtjänar allvarlig kritik även i denna del.

Avslutande kommentarer

Överförmyndarnämnden har i sitt remissvar den 24 oktober 2005 uppgett att beslut fattade med stöd av delegation sedan lång tid tillbaka anmäls till nämnden, trots att lagstiftningen inte uppställer något sådant krav, för att säkerställa att nämnden fullgör sitt tillsynsansvar och för att följa upp överförmyndarkansliets arbete. Överförmyndarnämnden uppger vidare att den verksamhetsberättelse som årligen fastställs ger nämnden tillfälle till insyn i omfattningen och omsättningen på de ärenden som pågår i verksamheten.

Jag kan trots detta konstatera att det förekommit mycket allvarliga brister i den tillsyn som för överförmyndarnämndens räkning utövats av kansliet över BB:s förvaltning från år 1999 fram till dess att nämnden inledde den särskilda granskningen. Det är uppenbart att den årliga verksamhetsberättelsen och anmälandet av delegationsbesluten till nämnden inte har varit tillräckligt för att följa upp arbetet inom kansliet. Det inger mycket starka betänkligheter att det inte funnits en sådan intern kontroll att bristerna i tillsynen uppmärksammades tidigare. Jag beaktar då särskilt att det aktuella förvaltarskapet omfattat så stora tillgångar att ärendet definitivt inte kan ha ansetts vara ett rutinärende.

Av remissvaren framgår dock att överförmyndarnämnden har inlett ett arbete med att stärka nämndens kontroll och tillsynsmöjligheter. Bland planerade åtgärder nämns en revidering av delegationen, en särskild granskning av övriga förvaltarskapsärenden, utarbetandet av riktlinjer för vissa delar av verksamheten och en förstärkning av den juridiska kompetensen hos överförmyndarnämnden. Jag har för avsikt att följa upp resultatet av detta arbete och kommer vid planeringen av min inspektionsverksamhet att beakta det som har framkommit i ärendet.

Med anledning av Komrevs påpekanden om brister i överförmyndarnämndens registrering av allmänna handlingar, vill jag anmärka att jag förutsätter att dessa

påpekanden lett till att nämnden numera har rutiner i dessa avseenden som överensstämmer med sekretesslagens bestämmelser.

Jag har i detta ärende övervägt att inleda förundersökning avseende tjänstefel. Det stod emellertid redan tidigt klart att det funnits långtgående och övergripande brister i överförmyndarnämndens sätt att bedriva sin verksamhet. Framför allt mot den bakgrunden kunde jag inte finna att det förelåg tillräcklig grund för ett beslut om förundersökning. Jag nöjer mig därför med den synnerligen allvarliga kritik som jag riktat mot överförmyndarnämnden i det föregående.